



Prinsjesdag 2022

Inflatie in tijden van geopolitieke onrust

Inkomensontwikkeling in 10 jaar tijd

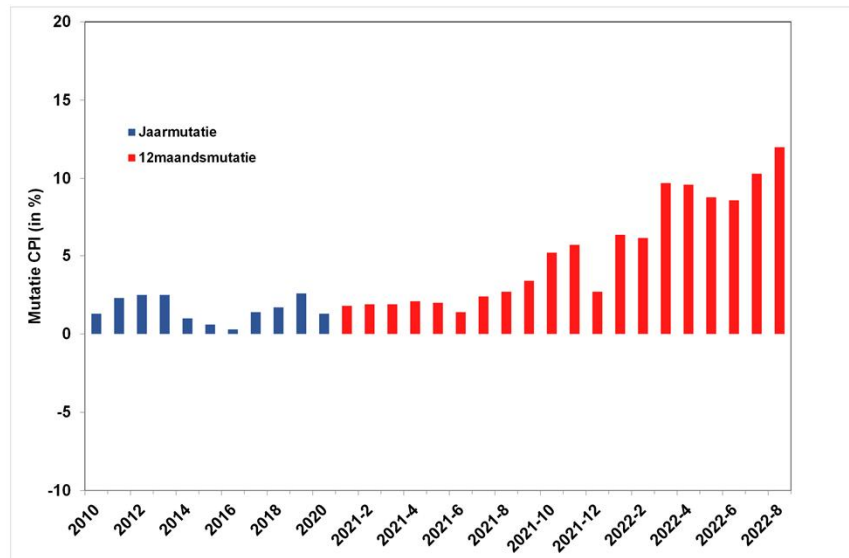
Ronald Beelaard

- De presentatie bestaat uit drie delen
 - De twee bestanddelen die van grote invloed zijn op de koopkracht
 - Uitgaven (inflatie)
 - Inkomen
 - Een gedeeltelijk overzicht van de veranderingen per 2023 volgens de stukken die in het koffertje van de minister van financiën zaten
 - De bron voor alle berekeningen is het CBS, m.u.v. de Prinsjesdag cijfers.

De belangrijkste conclusies die uit de analyses van deze presentatie getrokken kunnen worden zijn de volgende:

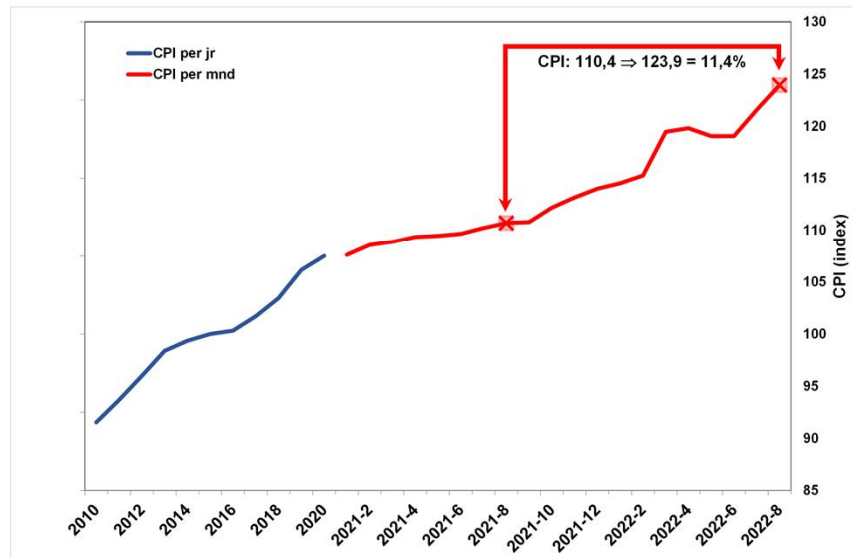
- De situatie m.b.t. de inflatie en daarmee de koopkracht ziet er niet rooskleurig uit, tenzij er na beëindiging van de Oekraïne oorlog **geen grote geopolitieke spanningen** meer zijn.
- De inkomenspositie (en daarmee de koopkracht) van ouderen is de afgelopen 10 jaar substantieel achtergebleven bij de ontwikkeling voor jongeren en komt voor senioren die **in 1950 of eerder geboren zijn zelfs uit op een achteruitgang**.
- Het plan voor verhoging van het wettelijk minimumloon met behoud van de koppeling met o.a. de AOW, blijkt na analyse van de begroting van het ministerie van SZW deels een sigaar uit eigen doos. **De extra verhoging is geen 10%, maar komt per saldo neer op nog geen 7,5%**. Gedetailleerde doorrekeningen naar de netto effecten volgen nog.

Jaar- en 12-maandsinflatie



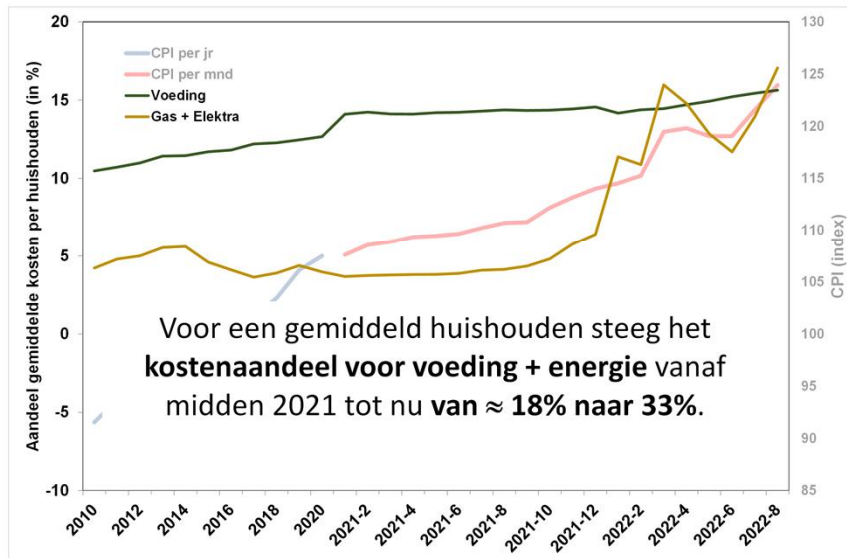
- Op 6 september 2022 kopte de media met berichten in de geest van "hoogste inflatie ooit: 12%"
- Het gaat daarbij om de 12-maandsinflatie, d.w.z. de situatie vergeleken met 12 maanden geleden
 - Zo'n getal vergelijkt de CPI in een maand met dat van dezelfde maand maar een jaar eerder. Dit is slechts een momentopname. Als de CPI index de maand erop niet verandert, maar die van een jaar geleden wel, dan verandert de 12-maandsinflatie, zonder dat er aan het prijsniveau t.o.v. de maand ervoor iets veranderd is.
- In bovenstaande grafiek zijn de 12-maandsinflaties in rood weergegeven. De meer zeggende jaarmutaties van de CPI zijn in blauw weergegeven.

Jaar- en 12-maandsinflatie



- Zinvoller is dus naar de index zelf te kijken. Hierboven staat in blauw de CPI jaarindex en in rood de ontwikkeling per maand in de jaren 2021 en 2022
- De door de media geframede 12% inflatie in augustus bedraagt dus in werkelijkheid 11,4%
- Om de CPI waarden voor een jaar te verkrijgen worden telkens achteraf de CPI waarden van januari t/m december gemiddeld. Dat resulteert dan in de blauwe lijn, waaruit overeenkomstig de vorige grafiek de inflaties in een jaar t.o.v. het jaar ervoor berekend kunnen worden.
- Er worden door het CBS vier prijsindexen gepubliceerd, die momenteel allemaal gebaseerd zijn op 2015 = 100
 - De belangrijkste is de CPI, gebaseerd op prijzen die de consument in de winkel moet betalen. Deze is van belang voor de koopkrachtveranderingen van huishoudens, maar ook voor trendmatige aanpassingen in bijvoorbeeld de belastingtarieven.
 - Daarnaast is er de "CPI afgeleid", de CPI exclusief het effect van veranderingen in de tarieven van product gebonden belastingen (bijvoorbeeld BTW en accijnzen) en subsidies.
 - Tenslotte zijn er ook twee versies van de HICP, de EU versie van de CPI die een iets andere definitie heeft van het mandje waaruit de index is opgebouwd.
 - Het hiervoor genoemde mandje bestaat uit een reeks van gedetailleerd categorieën. Hiervan verzamelt het CBS voortdurend de prijsniveaus vaak geautomatiseerd, bij voeding bijvoorbeeld door de z.g. scannerdata.

Jaar- en 12-maandsinflatie

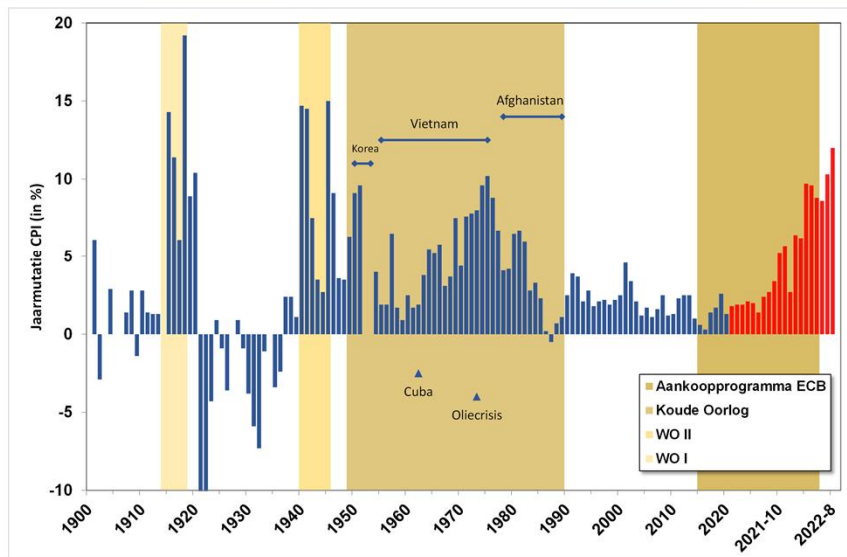


- Zoals gezegd bestaat de CPI uit een groot aantal categorieën, genaamd Klassen (sommige nog verder onderverdeeld in subklassen). Deze klassen zijn gegroepeerd in Groepen en die weer in Afdelingen, waarvan er uiteindelijk veertien zijn.
- Elk van de klassen (en groeperingen) kent een indexcijfer voor het prijsniveau en een aandeel in het totale mandje.
- Door deze twee getallen (index en aandeel) met elkaar te vermenigvuldigen ontstaat dus een getal dat aangeeft hoeveel aan de bewuste klasse of groepering door een gemiddeld huishouden wordt uitgegeven.
- Dit is gedaan voor de Afdeling Voeding en voor de Groep Energie, die deel uit maakt van de Afdeling Huisvesting en op zich weer uiteen valt in de Klassen Elektriciteit en Gas.
- Uit de grafiek hierboven is te zien dat het percentage dat een huishouden uitgeeft aan voeding in de afgelopen jaren slechts matig is gestegen, met uitzondering dan van de eerste helft van dit jaar. Het aandeel energie echter is sinds het eind van de zomer vorig jaar fors gestegen.
- Het resultaat is dat beide uitgaven vanaf midden 2021 tot nu toe in totaal zijn gestegen van 18% naar 33% voor een gemiddeld huishouden.
- De groene lijn wekt trouwens bij de overgang van 2020 naar 2021 de suggestie dat de uitgaven voor voeding een sprong hebben gemaakt. Dat is maar zeer ten dele waar. In dit specifieke geval wordt het veroorzaakt doordat de wegingsfactor voor de Afdeling voor 2021 aangepast is. Deze aanpassingen van de wegingsfactoren worden eens per jaar doorgevoerd om recht te doen aan het verschijnsel dat de overall verdeling van uitgaven niet over de jaren constant is.

The screenshot shows the website of the Centraal Planbureau (CPB). At the top, there is a navigation bar with the CPB logo and the text 'Centraal Planbureau'. Below this, there is a secondary navigation bar with the text 'CPB | Economische beleidsanalyse' and a search icon. The main content area features a large headline 'Verdieping Centraal Economisch Plan 2022' and a sub-headline 'In somber scenario kan aanhoudende dreiging ook Nederlandse economie hard raken'. The article text begins with 'vandaag gepubliceerde Verdieping CEP 2022, in aanvulling op de twee inflatiescenario's die vorige week in het Centraal Economisch Plan 2022 zijn opgenomen.' There is also a call to action 'Lees het hele persbericht' with a dropdown arrow.

- Zonder natuurlijk te weten wat er zou kunnen gebeuren, waarschuwde het CPB half maart al dat de "militaire operatie" in Oekraïne grote gevolgen zou kunnen hebben.
- De moeite waard dus om eens te kijken hoe dat in het verleden is gegaan.

Inflatiecijfers in historisch perspectief

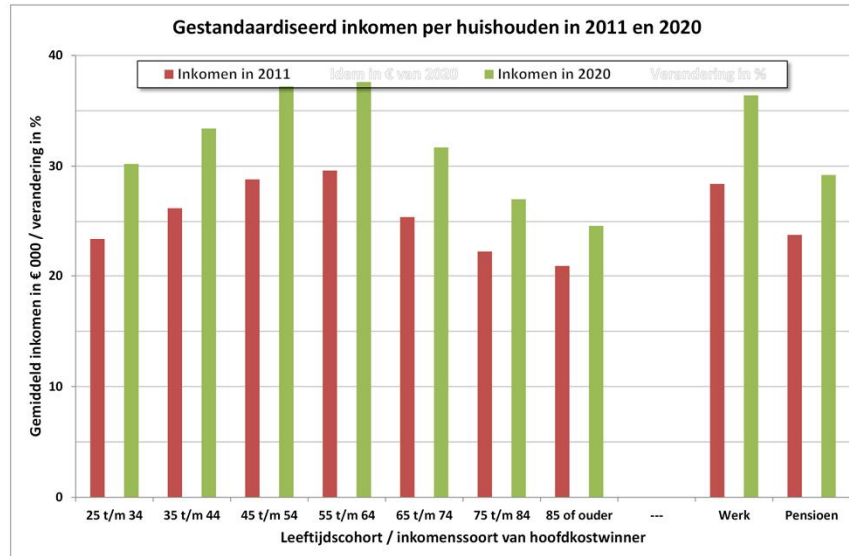


- Als de tijdschaal van pagina 2 in het verleden wordt verlengd, ontstaat bovenstaand plaatje.
- In de vorige eeuw zijn er jaren geweest waar de inflatie beduidend hoger uitviel. Dat viel samen met perioden van oorlog en andere geopolitieke spanningen, zoals WO I en WO II en recenter de koude oorlog met daarin weer een reeks conflicten.
- Helemaal rechts staat de periode dat de ECB het opkoopprogramma uitvoerde in combinatie met een steeds lagere rente teneinde de inflatie op 2% te krijgen. Door de oorlog in Oekraïne is dat nu naadloos overgegaan in renteverhogingen, waar Europa niet alleen in staat. Ook de FED in de VS heeft de rente in forse stappen verhoogd.
- Hoe de toekomst eruit ziet zal sterk afhankelijk zijn van de ontwikkelingen op het politieke wereldtoneel.

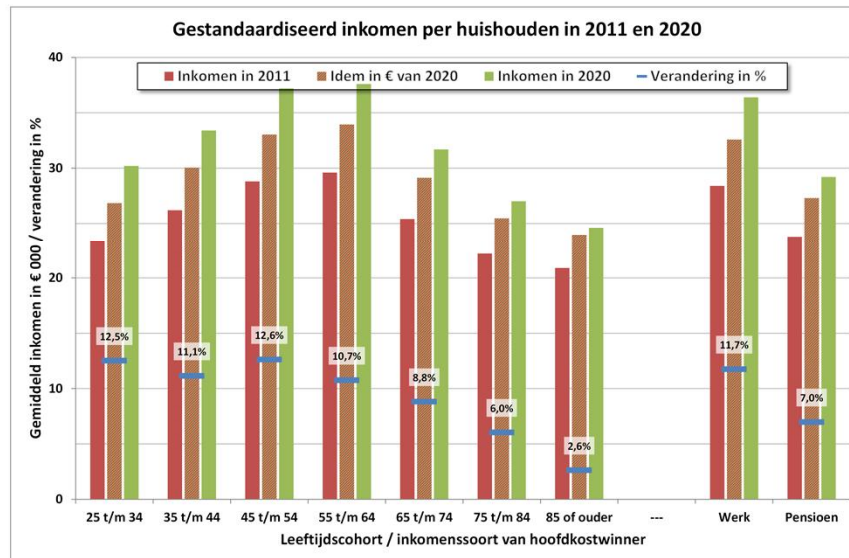
- Inkomensontwikkeling per persoon
 - ...
- Inkomensontwikkeling per huishouden
 - Primair inkomen (door werk of uit kapitaal)
 - Bruto (incl. uitkeringen)
 - Besteedbaar (na belasting en premies)
 - Gestandaardiseerd
 - Gecorrigeerd voor samenstelling huishouden
 - Equivalentiefactoren
 - Voorbeeld: basis voor AOW uitkeringen

- Door waar mogelijk het gestandaardiseerde inkomen te hanteren wordt voorkomen dat vele koopkrachtplaatjes gemaakt moeten worden voor uiteenlopende samenstellingen van een huishouden.
- In het geval van senioren zouden dan onderscheid gemaakt moeten worden tussen paren en alleenstaanden. Van de 65+'ers zijn er ongeveer evenveel huishoudens bestaande uit een paar als uit een alleenstaande.

Inkomensontwikkeling 2011-2020



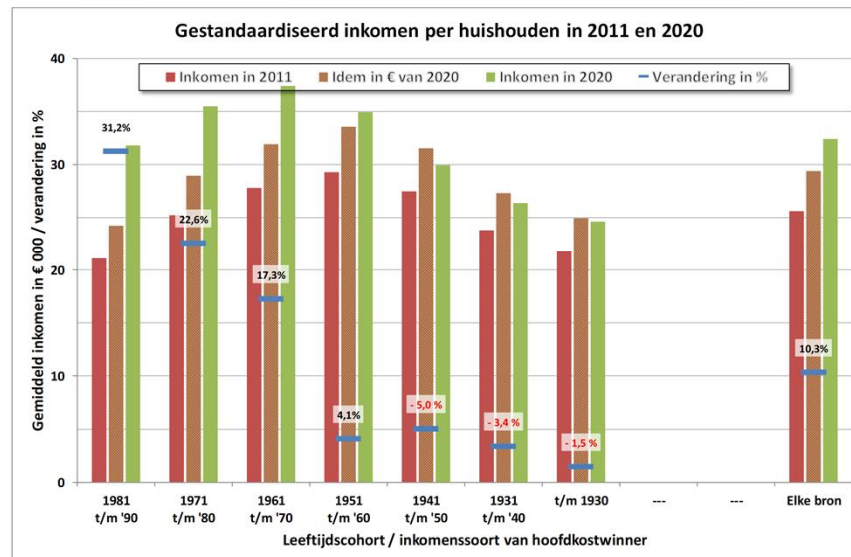
- Deze grafiek geeft voor verschillende leeftijdsgroepen (cohorten) het gemiddeld gestandaardiseerde inkomen weer voor de jaren 2011 (rood) en 2020 (groen). Helemaal rechts staan twee gevallen waarbij gefilterd is op huishoudens naar inkomensbron. Het gaat daarbij om hoofdkostwinners waarbij inkomen uit werk de belangrijkste inkomensbron is en huishoudens waar voor de hoofdkostwinner pensioen (1^e, 2^e of 3^e pijler) dat is.
- De horizontale as geeft de leeftijden van de z.g. hoofdkostwinner van een huishouden, dat is degene met het hoogste inkomen.
- Het is opvallend dat die inkomens behoorlijk afhankelijk zijn van de leeftijd
 - Voor de laagste leeftijdsgroepen ligt er natuurlijk een verklaring in de carrière ontwikkeling die aanleiding is tot een groeiend primair inkomen.
 - In de middengroepen (35 – 55) zal het aantal personen per huishouden toenemen (door opgroeiende kinderen) wat een drukkend effect heeft op de conversie van primair via bruto en besteedbaar naar gestandaardiseerd inkomen. Verder zal in het algemeen de carrièreontwikkeling in die groepen afvlakken. Toch stijgt het gestandaardiseerde inkomen. Er moet dus meer aan de hand zijn.
 - Vanaf 65 jaar start een daling, ook voor de daarop volgende leeftijdsgroepen. Carrière e.d. spelen geen rol meer. De seniorgroepen hebben gewoon minder te besteden.
- De inkomensgroei in de periode 2011 – 2022 is door inflatie te verklaren, maar er nog andere invloeden.



- De gearceerde kolommen geven nu het inkomen in 2011 maar dan omgerekend naar euro's van 2020, waarvoor de CPI ontwikkeling in die periode bepalend is.
- De groene kolommen blijken dan hoger dan de gearceerde kolommen. Dit is dan dus te kwalificeren als welvaartsgroei in die periode.
- Als naar andere perioden (dan 2011-2020) gekeken wordt blijkt het merendeel van deze groei in de tweede helft van het decennium gerealiseerd te zijn.
- De welvaartsgroei is niet voor alle leeftijdscohorten (procentueel) hetzelfde. De blauwe streepjes met daarboven een percentage geven de verschillende groeicijfers.
- Ook hier een min of meer dezelfde patroon. Welvaartsgroei voor de werkende leeftijdscohorten en een significante afname bij de senioren.
- In de WTP is er nog veel onduidelijkheid over de betekenis van de vereiste evenwichtigheid bij het invaren. De uitgangspositie voor de ouderen t.o.v. de werkenden blijkt al uiterst onevenwichtig en dit onderschrijft alleen maar de noodzaak het evenwichtig invaren nader te definiëren.

- Meerdere invalshoeken / "definities"
- Statische koopkracht
 - Gericht op hele bevolking en/of bepaalde vast gedefinieerde doelgroepen
 - Beleidsontwikkeling (vooruitkijkend - verwachting)
 - CPB voorspellingen (o.a. MEV & CEP)
 - Miljoenennota (= begroting ministeries)
- Dynamische koopkracht
 - Houdt rekening met veranderingen in bevolking / doelgroepen, m.n. met veranderingen in grootte en samenstelling huishoudens
 - Alleen achteraf
 - CBS (inkomensontwikkeling, prijzen en samenstelling uitgaven)

- Een bezwaar van de conclusies uit de vorige grafiek zou kunnen zijn dat er nog een effect in de 10 jaar die overbrugd wordt heeft plaatsgevonden. De hoofdkostwinners van de huishoudens zijn 10 jaar ouder geworden.
- Hoewel in het gestandaardiseerd inkomen alle veranderingen tussen leeftijdscohorten, zoals samenstelling huishouden, scheiden, overlijden, enz. verwerkt zitten, zijn de kostwinners in de periode 2011 – 2020 wel (geleidelijk) overgegaan naar een volgend leeftijdscohort.
- Om de inkomensontwikkeling te kunnen hanteren als input voor een dynamische koopkrachtontwikkeling dient de volgende grafiek.



- De horizontale as vertoont hier geen leeftijdsgroepen meer maar groepen van geboortejaar (van de hoofdkostwinner).
- Deze conversie is verkregen door interpolatie. Daarbij zijn gewogen gemiddelden gehanteerd.
- Ook veranderingen in de aantallen huishoudens zijn in dit gewogen gemiddelde verwerkt.
- In dit geval blijkt dat de welvaartsgroei significant afneemt voor eerdere geboortejaren, met een opvallende terugval voor geboortejaren die in de beschouwde periode met pensioen zijn gegaan. Voor die groep is de groei zelfs omgeslagen in een krimp.

- Belastingplan 2023 – art I
 - Rekenfout, vermoedelijk door last minute aanpassing
 - Box 3: forse verhoging heffingsvrij vermogen (50.650 -> 57.000)
 - Arbeidskorting: forse verhogingen
- CPI (CPB raming)
 - 2022: 9,9% (eigen inschatting 9,3%)
 - 2023: 2,6%
- CAO lonen (CPB raming)
 - 2022: 3,0%
 - 2023: 3,6%
- Minimumloon (CPB raming)
 - 12,1% (bruto), 9.9% (netto)

- Er is nog te weinig tijd geweest de Prinsjesdag cijfers volledig te analyseren.
- Aan de opmerking over de box 3 veranderingen, valt nu ook nog toe te voegen dat over 2021 en 2022 de berekening van de belasting aangepast zal worden in overeenstemming met de RvS uitspraak over het bezwaar van 60.000 personen tegen de te hoge aanslag in de periode vanaf 2017, omdat zij meer vermogen op spaarrekeningen hadden staan dan waarvan forfaitair rekening mee werd gehouden.
- De CPI ramingen voor 2022 baseren zich op de veronderstelling dat de CPI index voor de rest van het jaar min of meer constant zal blijven.
- De 12% FNV looneis komt met deze getallen in een heel ander (onwerkelijk) daglicht te staan.

- Minimumloon v.a. 1-1-2023
 - Reguliere indexatie: 2,1%
 - Extra verhoging: 8,05%
 - Totaal: 10,15%
 - Volledige doorwerking naar AOW
- IOAOW
 - Afbouw naar € 5,- in 2023
 - Afschaft in 2025

- Deze info komt uit de begroting van het ministerie (behandeling in de Tweede Kamer vooralsnog gepland voor week 48) en kan dus nog veranderen.
- De "10%" door de media gebrachte "gelekte" verhoging komt dus neer op 8,05% als we de reguliere indexatie eruit laten en nog minder als de afbouw IOAOW daarin betrokken wordt.
- Deze IOAOW bedraagt afgerond € 26, waar dus € 21 van af gaat. De bruto AOW bedragen voor de tweede helft 2022 bedragen € 1.335 voor een alleenstaande en (2 x) € 864 voor een paar. Die IOAOW verlaging komt dus neer op 1,6% van de bruto AOW voor alleenstaanden en 2,4% voor paren. Van de extra verhoging blijft daardoor weer minder over en de "gelekte" 10% kan dus in de prullenbak.
- Het is nog niet duidelijk wat de impact van deze voorstellen op het besteedbaar (en dus ook gestandaardiseerd) inkomen is. Belastingmaatregelen spelen daarbij ook een rol en binnenkort zal dit doorgerekend worden